בסוד שיח

מאת שאול שיר

"מהרשימה הזאת אפשר לראות מצבו הקשה של עם ישראל"

מי היה חולם בימים הגדולים של שיתוף הפעולה בבניין הארץ בין הציונות הדתית לבין תנועת העבודה הציונית בכל התפוכותיה; כי ביום העצמאות הכ"ו למדינת־ישראל, תיאמר בלא מעט בתי־כנסת תפילה לשלום מדינה, בנוסח המתוקן של הגרמ"ג נריה שליט"א מזכור, לפני מספר חודשים, כאשר כבר היה ברור ה. יזון של "הסכם אוסלו", עדך ראש ישיבת "בני־עקיבא" ותמן "פרס ישראל", תיקן קל אך משמעותי, בתפילה לשלום המדינה הנאמרת מידי שבת בבתי הכנסת בכל רחבי הארץ בתפילת מוסף. בסור זה פורסם אז לראשונה, כי הגרמ"ג נריה אומר "הגן עליה (על המדינה) מפני ראשיה שריה ויועציה ומקבני בעצה טובה מלפניך", במקום הנוסח המקובל. גם אם קיימת הסתייגות באגפים שונים של הציונות הדתית מהשיניות הזה בנוסח התפילה, יש במעשה עצמו ללמוד על הקרע העמוק התולך ונפער בין הציבור הדתי, הלאומי והחרדי לבין השמאל ותנועת העבודה על רוב מרכיביה, בשורה של נושאי יסוד, שהפרק המדיני הוא רק אחד מהם.

כאשר הגיע גיליון "הצפה" של יום שני השבוע לידיו של אחד האישים הידועים בציבור החרד־ הוא קרא את הידיעה על נוסח התפילה החדש לשלום המדינה, הזכיר לו הדבר פרשייה עלומה ביחסי ממשלת־ישראל והיהדות החרדית, שהוא היה בה שותן ראשי, למרות שמרובר בשני מקרים הפוכים. סיפורו גם מצביע על היחס הדו־ערכי של החרדים למדינה.

הרמ"ר מגור שליט"א שלח את הבן בנציגו

היה זה בימיה הראשונים של "מלחמת יום הכיפורים". משה מן, מנכ"ל בנק "ספפות" דימן את י.ב. לשיחה במשרדו, בשליחותו של מנחם ספיר דל. החולט אז לנוכח המצב הכלכלי הקשה, להבריז על מגבית תרום ו־ה. נתבקש לרכז את איסוף הכספים בקרב הציבור החרדי. בראש המגבית עומדת ועדה בשעתה, הרמכ"ל לשעבר, ר/ה (מיל.) יצחק רבין. י.ב. נכנס לפעולה במלוא המרץ ועל־פי עידותו, "לא היה מוסד תורני אחד או אישיות אדמ"ר, כולל ה"חצרות" ו"מאה שערים", שלא תרמו ככל יכולתם למגבית החרום של הממשלה". נכנסתי – והא מספר – לביתו של האדמ"ר מביאלה, רבי יחזיאל יהשיע רבינוביץ זצוק"ל, מצדיק הדור, שהיה אז זקן האדמ"רים, והוא הקיצוני בהשקפותיו, נתן לי בשתי ידיו 100 לירות, שבשבילו זה היה כסף רב. כשהגיע לי את השטרות פרץ בבכי והתעצב שאינו יכול לתת יותר". וכך עבר מרשיבה לישיבה, מאדמ"ר לאדמ"ר ובסופו של המבצע נאסף סכום של כמה מיליוני לירות. באשר הגיעו לפנחס ספיר ז"ל את רשימת התורמים הוא עיין בה בעניין רב, הופתע מאד מששמות התורמים ולפתע נגה בבבי ואמר: "מהרשימה הזאת אפשר לראות את המצב של עם ישראל". "מהמעשה הזה של ראש ישיבות "בני־עקיבא", אחד ישראל, שהנטיף ומסיף כל השנים לתלמידיו לאחדות ישראל, אפשר לראות את המצב הקשה, שבו נתון היום עם ישראל" – פירש איש שיחי את משלו.

הזלטופולער קבע: "אתחלתא דגאולה"

האדמו"ר הרב הרשל זלטופולער זצוק"ל, נכד לאדמו"ר צרנובלער (הוא תתנו של האדמו"ר מצ'רנוביל זצוק"ל) לא זכה לקהל חסידים גדול, אך כל האדמו"רים חלו מפניו הנדידתו כ"ענק שבענקים". כאשר הסתלק לבית עולמו, אמר עליו האדמו"ר מלעלוב, רבי משה מרדכי בידיתמן זצוק"ל: "היתה עוד תוכיה אמת בעולם הזה וגם אותה לקחו".

הוא התגורר במרכז תל־אביב ובמראהו החיצוני ובהנהגותיו, לא ניכר היה עליו, כי הוא אחד מגדולי ההד. האדמו"ר מסולנא, רבי יוחנן סבדסקי שליט"א (נר בנית וגן, ירושלים) היה נמנה על מקורביו וכאשר היו נפגשים, דנו ביניהם על הנושאים השונים, שהיו על סדר יומה של המדינה. באחת השיחות, אמר ה"חלטופולער" לאדמו"ר מסולנא, אין ספק, כי הקמתה של מדינת ישראל היא בגדר של "אתחלתא דגאולה מאד גדולה של הגאולה השלימה" (בנוסח זה: שאל אותו ה"טולנער" הכיצד אפשר לומר כך כאשר ה"אתחלתא" הזאת עלי־ידי כופרים ממש? השיב לו עמיתו האדמו"ר: הנה אתה רואה שהקב"ה הביא את הישועה, באמת על־ידי ארבעה אנשים מצודקים, ונשאלת השאלה, אם כבר רוצה הקב"ה להביא את הישועה אז למה על־ידי מצורעים שמחלתם באה להם בעוון לשון הרע? הנה לך הוכחה שלפעמים הישועה יכולה לבוא גם על־ידי כאלה שאינם מקפידים במצוות ואפילו על־ידי כופרים.

שיחתו של האדמו"ר מקלויזנבורג ליום העצמאות

האדמו"ר מקלויזנבורג־צאנז, רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם זצוק"ל, סמר על קשרים הדוקים עם רשויות המדינה ורקם יחסים טובים עם חלק משריה. מי שהיה חבר הנהלת הסוכנות היהודית וראש מחלקת העלייה שלה, ר' ז. שרנאי עמו"ש, מקריש בספרו קטע מיוחד ליחסים ניהו לבין האדמו"ר. יידועים במיוחד קשריו הטובים עם מי שהיה שר האפנים, ר"ר יוסף בורג, עם שר הבריאות לשעבר, אליעזר שוסטק ועם פקידי ממשלה בכירים. לכל אירוע חשוב בקריית צאנז, הקפידו חסידי האדמו"ר להבטיח שבמקום תהיה נציגות נכבדה מרשויות השלטון.

האדמו"ר, כך מסתבר, בהסתמך על קלטת של אחת משיחותיו, שנאמרו בקריית צאנז, ביקש לציין את יום העצמאות בדרך מיוחדת לציבור החרדי.

באחת משיחותיו ליום העצמאות אמר האדמו"ר בין היתר:

"יולטיום, אנו חיים היום בחסדי ה'. ראינו ואנו רואים יום יום נסים ונפלאות, אפילו "בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים... אני ה'". ב"ה שארית הפליטה שוקמה. קמו ישיבות גדולות, תלמודי־תורה, "בית־יעקב", ונתקיים בנו הפסוק "ככל אשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ", וכן "עוזו עצה ותושר דברו רבר ולא יקום כי עמנו אל". על כן יש לשמוח על מצבנו היום, אבל לא באיזה שמחת הוללות שעושים אותם אנשים ביום עצמאות: ביום עצמאות כל שנה ושנה עלינו לשמוח מחרש שהתרמית שלנו נשארה כיהודי חרדי ולא הצליחו אותם רשעים לעקור את היהדות מתוכנו. ביום זה יש להתפלל, לומר תהילים ולשבח ולהלל יותר ויותר ובזה להדגיש, שהצלחנו לשמור על נחלת ישראל, על אף שהכופרים רצו לכלות אותנו עד הסוף... עלינו להתחזק ולדעת, שלא בדרך של זריזה אבנים, צעקות, מהומות נשיב את המטרה, אלא נתמלא באמונה, בטחון בה' שלא עזב אותנו כל שנות גלותנו, נהא נאים בדרך התורה ונשמח על כל הזכות שה' עשה עמנו, ולפיכך אנו מתפללים "יבל החיים יודך סלה" – בעתיד לבוא כאשר הגויים יראו אותנו בתפארתנו, על אף שידעו ביידיעה ברורה, שכל הכופרים רצו לכלותנו בתקשת השואה, אז הם יזדו ויבינו לה' על "האל ישועתנו ועזרתנו", שהקב"ה עזר והושיע את עם ישראל.

באומרו "הכופרים" כוונתו להנהגה הציונית ובאותה שיחה ערך האדמו"ר חשבון נוקב ביותר עם ההנהגות הציונית על "שנעגו כל־רכי הצלה" ליהדות אירופה, משום שלא רצו את "היהודים הארוקים, שהם (לדעתם) "הזבל והאשפה של האנושות"... שכן, היו שסברו "שיעול אחד ברחם בארץ־ישראל, שוב מ־50 יהודים פולנים שיש להצילם"... "היהודים בארץ־ישראל מסובבים במליוני ערבים וכל הגבורה של אותם כופרים – ללגלג על שומר תורה ומצוות, על יהודי שמניח תפילין. הם אוהבים את הערבים, הם רוצים תרבות משותפת, אבל על יהודי שומר תורה ומצוות הם מלגלגים".

האדמו"ר מאוסיאטין הניף דגל המדינה

היו אבל אדמו"רים שהניפו את רגל מדינת ישראל בגאווה מופגנת על מרפסת דירתם. בלט בכך האדמו"ר מאוסיאטין זצ"ל (משושלת רוז'ין) שבכל יום עצמאות נראה רגל בחולצה לבנה מתנוסס על מרפסת דירתו שברחוב ביאליק בתל־אביב.

האדמו"ר מסט"יגורא ביקר חשאי בגולן

בארכיון בית הכנסת הגדול בתל־אביב, ישנן ודאי לא מעט תמונות המנציחות את השתתפותם של האדמו"רים מסדיגורא בתפילות התגיגיות שהתקיימו שם ביום העצמאות למדינה. לא מעט אנשים עדיין זוכרים את המעמדים המיוחדים הללו בבית הכנסת הגדול בתל־אביב, כאשר בתפילת יום העצמאות נכתב האדמו"ר מסדיגורא, רבי אברהם יעקב פרידמן (בעל "אביר יעקב") וז"ל האדמו"ר מסדיגורא, רבי מרדכי שלום יוסף פרידמן זצ"ל (מחבר "כנסת מרדכי") ורבי "שלומיניו" (שלמה חיים) פרידמן זצ"ל (שמאמריו ראו אור בעתון "הצופה").

כל האדמו"רים מסדיגורא גילו יחס חם למרינת־ישראל, משום אהבתם הגדולה לארץ־ישראל.

על האדמו"ר רבי אברהם יעקב פרידמן זצ"ל מסופר, כי נדר נדר שכאשר יזכה לעלות לארץ־ישראל ישאטא את רזונותיה. ואכן, כאשר השתכן בתל־אביב (רחוב אחד־העם פינת רחוב נחמני) היה יוצא מדי יום לטאטא את הרחוב הסמוך לביתו. לא עזרו כל התחנונים של חסידיו שיחדל מכך והוא עמד על שלו לקיים את נדרו, עד שבשלב מסויים חסידיו מנעו ממנו כמעט בכוח להמשיך במלאכה זו.

עד לפני 15 שנה היו אומרים את ה"הלל" ביום העצמאות בבית הכנסת של בעל "כנסת מרדכי" מסדיגורא בתל־אביב ובביתו שברחוב פינקס היה מוגף רגל המדינה.

האדמו"ר הנוכחי מסדיגורא, רבי אברהם יעקב פרידמן שליט"א המכהן כחבר נשיאות מועצת גדולי התורה של "אגודת־ישראל", זוכה להערצה רבה בקרב המתנחלים ביו"ש ובגולן ולא מעט תושבי ביתות סרונות פונים אליו לעתים קרובות לקבלת עצה וברכה. באחרונה ביקר האדמו"ר שליט"א ללא כל פמליה ברמת הגולן והאזין בקשב רב לסקירות של ראש ישיבת הגולן, הרב אמנון שורגמן ושל צוות הר־סים בישיבה זו.

האדמו"ר מסדיגורא שליט"א הוא אמנם האדמו"ר היחיד שיצא לגולן להפגין הזדהות עם מתיישביה ומעודד את רוחם בכל עת קשה, אך גם האדמו"ר מגור, הגרמ"מ אלתר שליט"א עשה מזווה לתושבי הגולן כאשר אישר לבנו, הרב שאול אלתר נ"י לעלות ל"רמה" ולהתרשם אישית מבחינה לגבי כל ההיבטים הקשורים בנסיגה מרמת הגולן.

במהלך ביקורו בגולן התבלה שיחה מרתקת בין הרב שאול אלתר נ"י לבין מארחיו, שבה הוא הסביר מדוע ישנה היום יותר נכונות מצד היהדות הדתית הציונית (החסידית) לקיים שיחות עם ציבור תושבי הכיפות המרעות ברמת הגולן וביו"ש. הרב שאול אלתר נ"י, שהשאיר רושם רב על כל מי שבא עמו בשיג ושיח, הסביר, כי בשונה משנים עברו, היהדות הציונית ביססה עצמה מבחינה השקפתית ואין עוד חשש שתיפגע מדעות ועמרות שהן זרות לרוחה, ומכאן הפתיחות שהיא מפגינה בשנים האחרונות כלפי ציבור המתנחלים שעמלו בתורה.

קשה להניח את האצבע במדויק על השנה או התקופה, שבה חל נתק זה, מצד כל מי ביהדות החרדית, שהביע הזדהות כלשהי עם המדינה ביום העצמאות. ישנם הסבורים כי פרשת גזרות הפיאות של ילדי תימן היתה תחילת התפנית.

מי שמפרסף בגליונות ישנים של "פנים אל פנים", יכול למצוא בין דפיו תמונה, שבה נראה רבה של טבריה, הרב אשר וורנר זיל ולצדו הרב ישראל קופל, שהנציג את עדת קרלין בעיר זו, כשהם יושבים בראש השולחן במסיבה לכבוד יום העצמאות.

אחד ממקורביו של האדמו"ר הנוכחי מבעלז שליט"א סיפר השבוע, כי האדמו"ר הקדם מבעלז, קדוש עליון, רבי אהרון רוקח זצוק"ל, ראה בשעתו בעצם הקמת המדינה דבר חיובי. באחת ההזדמנויות הוא התבטא: "על אתר זו היתה שתיעה גדולה, אחרת היכן היו מניחים כל הפליטים מהמחנות את ראשיהם. כאשר הגיש לו ברוח הבחירות של החזית הדתית, סיכם לחתום על נוסח יהודאה במדינה "אתחלתא דגאולה" ובמקום זה חתם: "ישועה על אתר".

הסופר הדגרי, עורך "המחנה החרדי" של בעלז, ר' ישראל אייכלר הסביר השבוע מה בין התקשה של ראשית המדינה לבין הימים הללו: "מי שנכנס ליער בשעה שיורד גשם ולפתות וחיות שסביב מבקשות לחרוף אותו והנה הוא מוצא לו פתון להסתתר בו, הרי שהוא אסיר תודה לפתון הזה, אלא ש־47 שנה אחרי, אין לו עוד עניין בפתון. הוא רוצה גאולה אמיתית ואין הוא יכול להגיד על מצבו הענום המתעשן "הלל".

סיפורים רבים רווחים על קשריהם של לחמים במחתרות של אצ"ל ולח"י עם "חצר" בעלז, אלא שעד כה לא ניתן היה למצוא להם אישור ממקור מוסמך. על צבי אייכלר נודעו של הנ"ל) היתה בארה"ב, מספר אחייכן, כי הוא נמצע באחת הפעולות של האצ"ל. הוא הובא לבית חולים, אך נאלץ לברוח משם, מחשש שהבריטים יאתרו אותו ויגלו אותו. אייכלר ברח לביתו של האדמו"ר מבעלז זצוק"ל, שגר בתל־אביב ושכב שם כל הלילה, עד שנמצא לו מקום מיסתור בטוח.

שונה מ"הליאסאים", רוב האדמו"רים לא אישרו לחסידיהם לבוות את יום העצמאות בפעולות מחאה על המשך השלטון הציוני. כאשר תלמידים בישיבת קרעטשניף ברחובות, ביקשו להניף "קפוטה" שחורה במקום דגל על גג הישיבה ביום העצמאות, מחה על כך האדמו"ר מקרעטשניף, רבי דוד משה רוזנבוים זצ"ל, שהמונים צבאו על פתח ביתו לברכה ושיעה. "מחילול השם צריך להימנע, גם אם אין משלימים עם הדרך של הממשלה" – נזף במניעי הקפוט"א.

ממשלת רבין השכילה במעשיה לקרב במידה לא מבוטלת בין שוללי הציונות ביהדות החרדית לבין חסידי "אתחלתא דגאולה". הקשרים בין המתנות הללו הולכים ומתהדקים, ושפסק בית המשפט העליון והפגיעה באופיה היהודי של המדינה תורמים גם הם את תרומתם למצב הזה. רוחה שיום העצמאות השנה מביא עמו יותר תקוה ועצב מאשר שמחה. ובכל זאת נאמר הלל עם ברכה.